

Uludağ Üniversitesi Veteriner Fakültesinden Basına Yansıyanlar: Veteriner Halk Sağlığının Değerlendirilmesi

Şule OSMANAĞAOĞLU¹ Sezer ERER² Türel ÖZKUL³

Geliş Tarihi: 22.03.2011

Kabul Tarihi: 27.04.2011

Özet: Evcilleşme ve onu izleyen evcilleştirme süreçlerinin ardından insanlar, hayatlarına faydalı varlıklar olarak katılan hayvanların sağlıkları ile de ilgilenmeye başlamışlardır. Bu ilgi sığır vebası salgınlarının da etkisiyle 18. yüzyılda veteriner hekimler yetiştiren eğitim kurumlarının açılmasıyla sonuçlanmıştır. Zoonoz ve beslenmeye bağlı hastalıklar, başlangıçta sadece hayvan sağlığı ile ilgilenen veteriner hekimleri, halk sağlığının da ayrılmaz bir parçası haline getirmiştir. Dünya Sağlık Örgütü bünyesinde 1949 yılında Veteriner Halk Sağlığı Birimi kurulmuş ve uluslararası pek çok yasal düzenlemede veteriner hekimlere halk sağlığı konusunda sorumluluklar verilmiştir. Ayrıca, son dönemlerde “Tek Tıp Tek Sağlık Konsepti” çerçevesinde, veteriner hekimlerin halk sağlığı konusunda, sağlık alanında faaliyet gösteren diğer meslek grupları ile daha bütünsel ve daha aktif çalışması gündeme gelmiştir. Bu çalışmada, KASIM 2000- AĞUSTOS 2008 yılları arasında Uludağ Üniversitesi Veteriner Fakültesi’ne ait yerel ve ulusal basında yer alan toplam 593 haberden veteriner halk sağlığını ilgilendiren 172 haber irdelenerek bu haberler ışığında güncel olan bu konuya veri sağlanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Veteriner Halk Sağlığı, Halk Sağlığı, Hastalıklar, Uludağ Üniversitesi Veteriner Fakültesi.

Reflections from Uludag University Veterinary Faculty to Press: Evaluation of Veterinary Public Health

Abstract: People had begun to deal with the health of animals after the domestication process. This concern ended up with the establishments of educational institutes to train veterinarians with the influence of cattle plague outbreaks at the 18th century. Zoonosis and nutritional diseases have made the veterinarians an important part for public health. In 1949 “Veterinary Public Health Unit” was founded depending on World Health Organization and veterinarians have been allocated responsibilities with numerous international legal regulations. Furthermore, within the concept of “One Health, One Medicine”, more holistic and active work came to the agenda for veterinarians in cooperation with other health professionals on the public health subject. In this paper, 172 news on veterinary public health of 593 news concerning Uludag University Veterinary Faculty in local and national press during NOVEMBER 2000-AUGUST 2008 will be examined to provide data on this current issue.

Key Words: Veterinary Public Health, Public Health, Diseases, Veterinary Faculty of Uludag University.

¹ Samsun 19 Mayıs Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı, Samsun.

² Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı, Bursa.

³ Uludağ Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı, Bursa, turelozkul@uludag.edu.tr

Giriş

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) ile Dünya Sağlık Örgütü (WHO) Ortak Veteriner Halk Sağlığı Uzmanlar Komitesi tarafından 1975 yılında hazırlanan raporda “*Profesyonel veteriner becerileri ile ilişkili halk sağlığı aktivitelerinin bileşeni olarak; insan sağlığının korunması...*” olarak tanımlanan Veteriner Halk Sağlığı, *veteriner hekimliği biliminin uygulanması yoluyla; insanlığın fiziksel, zihinsel ve sosyal refahı ile sağlıklı olması için yapılan çalışmalar* bütünüdür¹. FAO/WHO tarafından yayınlanan bu raporla birlikte veteriner hekimliğinin bilgi ve kaynaklarının insan sağlığının korunması ve geliştirilmesi için halk sağlığının içinde yer alması gerekliliği vurgulanırken, WHO’nun çalışma grubunun hazırladığı güncel yeni raporda, halk sağlığındaki birçok gelişmelerin etkisi ile veteriner halk sağlığının fonksiyonu ve rolü yeniden gözden geçirilmiş, veteriner halk sağlığının bugün ve gelecekte halk sağlığı uygulamalarına katkısı olacağı belirtilmiştir. Bu süreç içinde küresel insan sağlığı için önemli olan yeni veya yeniden ortaya çıkan zoonotik hastalıkların tanımlanması ve tedavisinde beşeri hekimler, veteriner hekimler ve biyologlardan oluşacak bir ekip çalışması ile hızlı yanıt verilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Veteriner halk sağlığında başlıca problem 1970-80’li yıllarda çevre ve gıda zincirindeki kimyasal kirlenme iken son 20 yılda bu durum yerini küresel salgın zoonoz hastalıklara bırakmıştır¹. Günümüzde birden bire ortaya çıkan ve hızla yayılan zoonotik hastalıklar; kirli ve bulaşık besin maddeleri, su ve toprak; biyoterörizm; kaynakların ve yaşam ortamlarının bozulması; küresel sağlık sorunları baskısının daha fazla hissedilmesine yol açmıştır. Bu nedenle mevcut küresel sağlık sorunlarının mantıksal ve pratik çözümleri için bütünsel, işbirlikçi, eylem odaklı yaklaşımlar tercih edilmiştir. Bu bağlamda, veteriner hekimlerin halk sağlığının gelişiminde, zoonotik hastalıkların bulaşmasındaki tanı ve tedavide, su ve gıdaların kalitesinin korunmasında, vahşi yaşam ve ekosistemin desteklenmesinde önemli sorumlulukları ve katkıları vardır⁷. Ayrıca deniz ve hava taşımacılığı dünya içinde tüm ülkeleri birbirine bağlamakta ve dolayısıyla mikroorganizmalar kendi kuluçka süresinden daha kısa zaman dilimleri içinde uçakla dünya genelinde dolaşabilmektedir.

Son yıllarda, Veteriner Halk Sağlığı kavramına aslında uzun bir geçmişi olan ancak yeni yeni yıldızı parlayan bir kavram eklenmiştir.

“Tek Tıp Tek Sağlık” sloganı ile ifade edilen bu kavram ile bir çok disiplinin ortak çaba göstermesi ile Dünya genelinde yerel, ulusal ve küresel olarak ortaya çıkan sağlık sorunlarının giderilmesi; insanlar, evcil hayvanlar, yabani hayat ve çevre için optimal sağlığın sağlanması hedeflenmektedir⁵.

Dünyadaki gelişmelerin Türkiye’de de yansımalarının sonucu olarak “Tek Tıp Tek Sağlık” kavramına ilişkin Türk Tabipleri Birliği ile Türk Veteriner Hekimler Birliği 2009 yılında ortak bir deklarasyon yayınlanmıştır⁵. Bu deklarasyonda aşağıdaki beş madde üzerinde görüş birliğine varılmıştır.

1. *Tarım ve Köyişleri ve Sağlık Bakanlıkları arasında tek sağlık kavramına uygun etkin bir sistem oluşturulmalıdır.*
2. *Tarım ve Köyişleri ve Sağlık Bakanlıkları bünyesinde aktif ve güçlü bir “Veteriner Halk Sağlığı” birimi oluşturulmalıdır.*
3. *Ulusal Zoonoz Komitesi daha etkin hale getirilmelidir.*
4. *Zoonotik hastalıklara ilişkin epidemiyolojik çalışmalar artırılmalı ve bütünleşmiş bir veri tabanı oluşturulmalıdır.*
5. *Tıp ve Veteriner fakülteleri ile araştırma enstitüleri arasında tek sağlık kavramına yönelik açılımlar yapılmalı ve işbirliği geliştirilmelidir.*

Bu gelişmeler, veteriner hekimlerin halk sağlığının korunmasında aktif rol almaları gerektiğini ortaya koymaktadır. Veteriner hekimlerin, saha çalışmalarının yanında iletişim araçlarını kullanarak, toplumu bilinçlendirmeleri ve halk sağlığı konularına dikkati çekmeleri ayrı bir önem taşımaktadır¹.

Uludağ Üniversitesi Veteriner Fakültesi, eğitim ve hastane hizmetlerinin yanı sıra öğretim üyeleri aracılığı ile yerel ve ulusal basın yayın kuruluşlarında veteriner hekimliğin faaliyet alanlarıyla ilgili gündem oluşturan konulara yönelik halkı bilgilendirerek, diğer konuların yanında veteriner halk sağlığı açısından da önemli bir sosyal hizmet gerçekleştirmiştir. Bu kapsamda Uludağ Üniversitesi Veteriner Fakültesi hakkında 2000-2008 yılları arasında yayımlanan haberler bir kitap haline getirilmiştir⁴.

Bu çalışmada, Fakülte tarafından hazırlanan kitapçıktaki haberlerden halk sağlığına ilişkin olanlar değerlendirilerek, genelde veteriner hekimlerin özelde Uludağ Üniversitesi Veteriner Fakültesinin halk sağlığına ilişkin katkılarını ortaya koymak amaçlanmıştır.

Materyal ve Metot

Araştırma kapsamında, KASIM 2000-AĞUSTOS 2008 tarihleri arasında yerel ve ulusal basında, Uludağ Üniversitesi Veteriner Fakültesi ile ilgili çıkan haberlerin derlenmesiyle oluşturulan kitapçık esas alınmıştır. Araştırmanın süre aralığı, bir örnekliğin sağlanması amacı ile veri toplama aracı olarak kullanılan söz konusu kitapçığın kapsadığı yıllar ile sınırlandırılmıştır. Haberler öncelikle tek tek ele alınarak değerlendirilmiş ardından; Eğitim, Halk Sağlığı, Hayvan Hakları, Hastane Hizmetleri, Hayvancılık ve Çiftlik Hizmetleri olarak altı ana gruba ayrılmıştır (Tablo-1). Bu altı ana gruba dahil olmayan haberler Diğer şeklinde sınıflandırılmıştır. Bu haberlerden halk sağlığı ile ilgili olan haberler makalenin ana çalışma konusunu oluşturmuş; halk sağlığı konusu da bulaşıcı hayvan hastalıkları ve gıda ile ilgili haberler olarak iki ayrı grupta ilgili literatürler ışığında değerlendirilmiştir. Çalışmada tarih araştırmalarında kullanılan retrospektif yaklaşım benimsenmiştir.

Bulgular

Uludağ Üniversitesi Veteriner Fakültesi ile ilgili yerel ve ulusal basında yer alan haberler konu başlıklarına ve yıllara göre düzenlenerek Tablo-1’de verilmiştir. En fazla haberin halk sağlığı (%29.01) alanında yapıldığı belirlenen tabloda, halk sağlığı ile ilgili haberleri sırasıyla; eğitim (%27.99), diğer(%16,69), hayvan hakları (%13,66), hastane hizmetleri (%5,90), çiftlik hizmetleri (%4,05) ve hayvancılıkla (%2,69) ilgili haberler izlemiştir.

Tablo 1. Konu başlıklarına ve yıllara göre gazete haberlerinin sınıflandırılması
Table 1. The classification of the news on issues and years

	Eğitim	Halk Sağlığı	Hayvan Hakları	Hastane Hizmetleri	Hayvancılık	Diğer	Çiftlik Hizmetleri	Toplam
2000	1	2	-	-	-	1	-	4
2001	2	12	-	4	1	17	3	39
2002	6	19	4	3	5	6	1	44
2003	35	25	16	20	-	12	8	116
2004	16	10	7	-	-	8	8	49
2005	16	21	6	-	-	17	-	60
2006	14	34	26	2	4	7	1	88
2007	38	32	19	4	4	22	3	122
2008	38	17	3	2	2	9	-	71
Toplam	166	172	81	35	16	99	24	593
%	%27,99	%29,01	%13,66	%5,90	%2,69	%16,69	%4,05	

Halk sağlığı ile ilgili haberler kendi içerisinde Tablo-2’deki gibi sınıflandırılarak gıda ile ilgili haberlerin (%53) bulaşıcı hayvan hastalıkları ile ilgili haberlerden daha fazla gündem bulduğu tespit edilmiştir.

Tablo 2. Halk sağlığı haberlerinin sınıflandırılması

Table 2. The classification of news on veterinary public health

Yıl	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Toplam	%
Hastalık	2	4	4	4	2	13	23	12	16	80	%47
Gıda	-	8	15	21	8	8	11	20	1	92	%53

Tablo 3. Hastalıkla ilgili haberlerin sınıflandırılması

Table 3. The classification of the news on diseases

Hastalık	Sayı	%
Tür		
Kene	15	18.75
Sıtma	2	2.5
Leishmania	1	1.25
Kronik sürü hastalıkları	5	6.25
Ücretsiz hayvan muayenesi	4	5
Deli Dana (BSE)	6	7.5
Zoonotik kanatlı enfeksiyonları	1	1.25
Şark Çıbanı	3	3.75
Su ile bulaşan hastalıklar	1	1.25
Termal stres	1	1.25
TB	2	2.5
Kuş gribi	19	23.75
Havuz	3	3.75
Hijyen	2	2.5
Trichinellosis	1	1.25
Kurban-zoonoz hastalıklar	5	6.25
Egzotik hayvan hastalıkları	3	3.75
Veba+Şap	3	3.75
Kaçak et (salgın hastalık)	1	1.25
Arı zehiri-ilaç	1	1.25
Kısırlaştırma	1	1.25
Toplam	80	

Hastalıklar ile ilgili haberlerin kendi içerisinde sınıflandırılması Tablo-3’te; gıda ile ilgili haberlerin kendi içerisinde konu temelli sınıflandırılması da Tablo-4’te yapılmıştır. Buna göre hastalıklardan Kuş Gribi (%23.75) ve Kene (%18.75); gıda ile ilgili haberlerden de kurban (33.82) ve gıda güvenliği (16.30) basında yer alma sıklığına göre ilk iki sırayı oluşturmuştur.

Tablo 4. Gıda ile ilgili haberlerin sınıflandırılması**Table 4. The classification of the news on food**

Gıda	Sayı	%
Tür		
Bal	2	2.17
Kurban	21	22.82
Gıda Güvenliği	15	16.30
Sokak sütü	5	5.43
Kaçak et	7	7.60
Beslenme	4	4.34
Kıyma	1	1.08
Yumurta	1	1.08
Süt	7	7.60
HACCP	3	3.26
Kefir	1	1.08
GDO	3	3.26
Ayran	3	3.263
Arı zehiri	1	1.08
Gıda zehirlenmesi	3	3.26
Kokoreç-hijyen	5	5.43
Hayvansal üretim	2	2.17
Acı biber	2	2.17
Tavuk	1	1.08
Gıda tüketimi	1	1.08
Bıldırın	1	1.08
Dondurulmuş gıda	2	2.17
Arıcılık	1	1.08
Toplam	92	

Tartışma

Uludağ Üniversitesi Veteriner Fakültesi ve çalışanları ile ilgili haberlerin dağılımına bakıldığında halk sağlığı ile ilgili haberlerin bir eğitim öğretim kurumunun ana fonksiyonu olan eğitimin ve diğer konu başlıklarının sayıca önüne geçmesi, bu konuda veteriner hekimlerin tamamlayıcı ve bütünleyici rolünü çarpıcı bir şekilde gözler önüne sermektedir. Ayrıca bu durum veteriner hekimliği mesleğinin halk sağlığı ile ilgili konularda halkın bilgilendirilmesine yönelik taşıdığı sorumluluğun göstergesi olarak değerlendirilmelidir.

Halk sağlığı haberlerinin kendi içerisindeki dağılımına bakıldığında gıda ile ilgili haberlerin hastalıklarla ilgili haberlerden fazla olması, Avrupa Birliğine uyum sürecine yönelik yapılan uyumlamalar çerçevesinde sık sık gündeme gelen, veteriner hekimlerin gıdaların denetiminde “çiftlikten çatala” kadar olan sorumlu olduklarını ortaya koyan yaklaşımı destekler nitelik taşımaktadır.

Halk sağlığı ile ilgili haberlerin yer alma sıklığının 2003, 2006 ve 2007 yıllarında arttığı görülmektedir. Bu artışın, 2003 yılında Avrupa

Birliği uyum sürecinde çıkartılan Karar⁹ ile Türkiye’deki gıda hijyeni standartlarının ve kuş gribi hastalığının 2006 ve 2007 yıllarında yoğun gündem bulması ile açıklanabileceği düşünülmektedir. Nitekim Tarım Bakanlığı tarafından Dünya Hayvan Sağlığı Teşkilatı ile Avrupa Birliği Komisyonuna, 8 Aralık 2005 tarihinde gönderilen “Final Raporu”nda hastalığın tamamen kontrol altına alındığı bildirilmesine rağmen 31 Aralık 2005 tarihinde Ağrı Doğu Beyazıt’ta ortaya çıkan kuş gribi vakasını, Türkiye’nin farklı bölgelerindeki diğer vakaların izlenmesi, salgının yayılma olasılığına karşı alınan yoğun önlemler ve 17 Şubat 2006 tarihine kadar geçen sürede, itlaf edilen kanatlı sayısı 2 milyon 246 bin 542’ye ulaşması^{3,8} bu kanıtı güçlendirmektedir.

Hastalıklarla ilgi tabloya bakıldığında en yoğun gündemi son yılların küresel güncel konuları olan Kuş Gribinin ve Kırım Kongo Kanamalı Ateşi hastalığının vektörü olan kenelerin oluşturduğu görülmektedir. Tarih boyunca salgın hayvan hastalıkları, neden oldukları ekonomik kayıplar, hayvan maddeleri ile hayvansal ürünlerin sürekliliğinin güvencesi açısından yarattıkları tehdit yanı sıra önemli bir kısmının zoonoz karakterde olması, yani insanlarda da hastalık oluşturuyor olması yönüyle halk sağlığı açısından büyük önem taşımışlardır^{6,8}. Zoonotik karakter taşıyan bulaşıcı hayvan hastalıklarının küresel ilgi odağı olduğu son dönemlerde veteriner hekimlerin halk sağlığına olan katkılarının önemi daha iyi anlaşılmış ve veteriner hekimlerin toplumu bilgilendirmesi, endişelerini gidermesi zorunluluk halini almıştır. Bu tarz hastalıklara karşı veteriner hekimlerin yapacağı etkili mücadele yanında medyayı etkili bir şekilde kullanarak sağduyulu bir şekilde süreci yönlendirmesi veteriner hekimlerin halk sağlığı konusundaki etkinliği ve mesleğin vizyonu açısından ayrıca önem taşımaktadır. Tarihte ilk veteriner hekimliği okullarının ve kurumlarının açılmasında tetikleyici rol üstlenen bulaşıcı hayvan hastalıklarının veteriner hekimliği mesleğinin vizyonu için önemi, bu hastalıkların ortaya çıkış ve yayılma süreçlerinin veteriner hekimler tarafından nasıl yönlendirildiği ve halka aktarıldığı noktasında daha da belirleyici olacaktır.

Halk sağlığı ile ilgili haberlerden gıda alt başlığı altında en fazla haberin Kurban Bayramı ile ilgili olduğu görülmektedir. Kamuoyunun bu ilgisinin veteriner hekimler tarafından iyi değerlendirilerek, halk sağlığına yönelik doğru ve etkili bilinçlendirmeler yapılması gerektiği söylenebilir.

Sonuç

Halk sağlığı ile ilgili veteriner hekimlerin sorumlulukları bu çalışma ile ortaya konulmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak; Türk Veteriner Hekimliği Kurultaylarının sonuç raporlarında da ifade edildiği üzere² koruyucu hekimlik ve halk sağlığı alanlarında hizmet veren Sağlık Bakanlığı, Çevre Bakanlığı, Yerel Yönetimler vb kurumlarda, AB'ne üye ülkelerin çoğunda olduğu gibi, "Veteriner Halk Sağlığı Birimi" tüm merkez ve taşra teşkilatları ile kurulması; Büyükşehir Belediyelerinde "Veteriner İşleri Daire Başkanlıkları", diğer İl ve İlçe Belediyelerinde de benzer yapılanmaların oluşturulması gerekmektedir. Yazılı ve görsel basının halk sağlığını ilgilendiren konularda veteriner hekimler tarafından etkili ve doğru kullanılması da ayrıca değerlendirilmeli ve bu konuya yönelik sistematik çalışmalar yapılmalıdır.

Kaynaklar

1. Anonim, 2002. Future Trends in Veterinary Public Health. WHO Technical Report Series 907, World Health Organization, Geneva.
2. Anonim, 2002. II. Türk Veteriner Hekimliği Kurultayı Sonuç Raporu, Medisan Yayınevi, Ankara.
3. Anonim, 2006. Son durum raporu, Erişim: <http://www.nethaber.com/?h=46015>, Erişim tarihi: 19 Şubat 2011.
4. Anonim, 2008. Uludağ Üniversitesi Veteriner Fakültesi Basından Anılar. Kasım 2000- 2008 Ağustos.
5. Anonim, 2009. Türk Tabipleri Birliği ile Türk Veteriner Hekimler Birliği'nin ortak deklarasyonu.
6. Gören, S., 1949. Ordumuzda sağlık problemi ile ilgili işler. Askerî Veteriner Dergisi, XXV:169, s. 145-153.
7. Osburn, B., Scott, C., Gibbs, P., 2009. One World--one medicine--one health: emerging veterinary challenges and opportunities. Rev Sci Tech., 28(2), 481-6.
8. Özen, A., Özkul, T., 2006. Ulusal Güvenlik Kavramına Kuş Gribinin Garipliğinden Bakış. In. Özen, A. (Ed.) I. Ulusal Veteriner Hekimliği Tarihi ve Mesleki Etik Sempozyumu Bildiri Kitabı. Elazığ, s. 305-326.
9. Resmi Gazete. Tarih: 24.07.2003, Sayı: 25178 (Bakanlar Kurulu'nun 23.06.2003 tarih ve 2003-5930 sayılı Kararı).